

fokner u japanu

Prilika da jedan neočekivani pisac poseti Daleki Istok sama je po sebi značajna. Ali kada je taj pisac najbolji predstavnik savremene američke književnosti i kada pretstavlja svoju zemlju, čovek grafički može da vidi sliku Amerike, njenih pisaca, njene kulturne probleme u novom zasnjujućem svetlu. To se dogodilo jednom prilikom kada je Viljem Fokner doputovao u Japan. Fokner je zapazio gledišta i razgovarao sa narodom, ali najvažniji cilj njegovog boravka bio je da izmenja misli i ideje. U Naganu i u drugim krajevima ostrva Fokner se sreo sa studentima, piscima i mnoštvom građana. Njegovi spontani odgovori na pitanja ljubopitljivog sveta — slede:

PITANJE: G. Fokner, nikada nisam očekivali da ćete doći u Japan. Sta Vas je dovelo ovamo?

FOKNER: Kada sam primio ovaj poziv, odbio sam ga, jer je Vaša kultura strana mojoj kulturi. Nisam ni mislio da bismo mogli razumeti jedni druge. Tada je neko iz Državnog sekretarijata u Vašingtonu rekao: „Kad biste Vi znali kako japanski narod želi da Vas vidi, i kada biste shvatili koliko biste dobra mogli učiniti svojim odlaskom, ne biste oklevali.“ I ja sam pomislio da ljudi koji žele da upoznaju jedni druge moraju u činiti izvesne napore; ako ima šta što ljudi jednog naroda mogu dati ljudima drugog naroda, to je napor koji će učiniti da to urade. Čak i kada sami posumnjaju u ishod svega.

PITANJE: Pitanje je vrlo detinjasto i jednostavno, ali pošto se veoma interesujem za Vas kao pisca, pitao bih Vas nešto o Vašem životu kao pisca; — kako pišete svoje romane?

FOKNER: Ja stvarno i nisam pisac u smislu u kom ste Vi mislili. Odredio sam život još pre nego što sam počeo da pišem. Ja sam seljak. Moj život je oranica, konji i odgajivanje žitarica i stočne hrane. Bavio sam se pisanjem jednostavno zato što sam to voleo — to je bilo nešto veoma lepo i nisam imao planova; brinem se o svojoj farmi i konjima, a kada imam vremena, pišem ili ako imam nešto što želim da napišem, pronaći ću vreme i da napišem to — samo da budem pisac — to nije moj život; moj život je zemljoradnički — tako da u tom slučaju ja i nisam pisac, jer to nije prvo došlo. Uvek nalazim vremena da pišem, ali i takodje i druge stvari da radim.

PITANJE: Mislite li da su na Vas uticala dela Servud Andersona?

FOKNER: Mislim da je on bio otac svih mojih dela, svih dela Hemingveja, Fildžeralda, svih nas. On nam je pokazao put, jer do tog vremena američki pisac je bio istočnjak — putovao je preko Atlantika u Englesku i Francusku; jedino smo u doba Andersona imali Amerikanca koji je bio pravi Amerikanac. Ziveo je u prostranom centralnom delu doline Misisipija i pisao ono što je tamo nalazio. Hotorn i drugi bili su Evropejci a ne Amerikanci.

PITANJE: Kakve čitaoce ili publiku očekujete dok pišete roman?

Odgovorili ste da pišete dela za svoj sopstveni interes, za sebe samog, ali kad pisac želi i da ih izda, čini mi se da ipak u svojoj glavi mora zamisliti neku vrstu čitalaca. Računate li na čitaoce južnjake, ili na mnogo obimniju grupu ljudi?

FOKNER: Za sada ne mogu na ovo da odgovorim, jer sam jedno vreme bio toliko zauzet piisanjem, pisao sam tako ozbiljno da nisam imao vremena da stane i pomislim: »Ko će ovo čitati? Da li će mu se sviđati ili ne?« Jer sam bio veoma zauzet pokušavajući da napišem nešto što bi me zadovoljilo, što bi mi odgovaralo što bi po mojoj oceni bilo najbolje. Svaki put to nije bilo tako, a ja nisam imao vremena da se zaustavim i pomislim ko će to čitati, šta će oni misliti, jer sam u to vreme bio užasno okupiran pisanjem sledećeg dela nadajući se da će ono biti to, što će mi potpuno odgovarati. Ne mislim da kažem da celo to vreme nije bilo veselo dok sam radio; bio je veselo. Ali pošto sam ostario, i počeo da popuštam, postao sam svestan da postoje ljudi koji čitaju knjige. I kada sam pronašao da ljudi čitaju, izvlače zadovoljstvo iz knjiga — i nalaze u njima nešto od onoga što sam ja pokušao da stvorim, bio sam vrlo zadovoljan, vrlo polakan. Mada su u knjigama nalazili stvari koje zbog suviše zauzetosti nisam dovoljno objasnio. Našli su simbolizam, za koji u delima nisam imao osnove da ga ostvarim. Ali simbolizam koji je u knjigama, očevidno pretstavlja instinkt u čoveku, ne u čovečjem znanju nego u nasledstvu njegovih starih osnova, u njegovoj krvi, možda u njegovim kostima — pre nego u stovarištu njegovog sećanja, njegovog intelekta.

PITANJE: Mislim da je Vaš Jug vrlo komplikovan. Mislite li da možemo shvatiti da je Vaš stil komplikovaniji, bar za nas, zbog toga što je i Vaša sredina složenija?

FOKNER: Ne gospodine, toga se sasvim ne pridržavam. Mislim da tema, priča, pronalazi svoj sopstveni stil. Znam ako čovek potroši suviše mnogo vremena mučeći se oko svoga stila — on će završiti ne ostavljajući za sobom ništa sem stila. Da je to tema koju on pokušava da ispriča — ako je vredna pričanja — nešto što ga tako snažno pokreće i uzbuđuje, da je on gotov da je ispriča i da kaže: »Kilroj je bio ovde«; spreman je da samo tada kaže svu istinu jer neće imati drugu priliku. A pokušao je to on i ranije ali nije bilo dovoljno dobro. Sada će ponovo pokušati da je bolje ispriča, ali on to preduzima promišljeno, s namerom da bude nejasan, pokušava sada da skupi sve što u njoj ranije nije bilo. Možda će ovog puta biti to dobro. Sada evo razlike između Japanca i Amerikanca. Japanc je stariji duže je umetnik i siguran je da je prefinjenost — prefinjenost i prefinjenost prava — sve dok ne ostane samo jezgro. Možda će zapadnjak koji nije dugo umetnik jednoga dana pronaći to isto, ali dotle ne. Naročito Amerikanac čija je kultura masovne proizvodnje, i na taj način sredina mu mora pretstavljati njegov stil bez aktivnog stvaranja tog stila; to je njegov temperamenat. I nedostatak prakse, ne bih rekao da upoznava, nego oseća potrebu praktičnih uticaja. Slučajno to bi bio jedan sličan Hemingveju, koji je kroz instinkt ili kroz dobre učitelje naučio da bi mogao bolje raditi pridržavajući se savitljivog stila, i vežbao se ne da bude stilist, nego da kaže šta se promenilo u metodu za koji su njegovi učitelji rekli: »To je dobar metod«. On je na tome istrajavao. Imao je prava to da uradi možda zato, jer je ono što je uradio bilo vrlo dobro. Ali drugo, Vulf naprimer, i ja — mi nismo imali instinkt ili učitelje, ili

šta bilo ni u kom slučaju. Mi smo pokušali da u poseban paragraf nagonimo i sabijemo sve svoje iskustvo da bismo dobili celu i potpunu nijansu trenutnog iskustva svih svetlih (jasnih) i ponovo zadobijenih pogleda u tom posebnom paragrafu. Eto, zašto je to nezgodno i teško za čitanje. To nije zato što smo mi nepromišljeno pokušali da ga učinimo nezgodnim, nego zato što nismo mogli drukčije.

PITANJE: Mogu li dodati gospodine Fokner da i mi u Japanu imamo takodje nove pokrete. Vi govorite o prefinjenosti, ali u poeziji napr. takodje imamo nove pokrete. Nova generacija neće biti zadovoljna onim što je nasledila iz prošlosti. Oni imaju svoje sopstvene stvari, one koje

žele da izraze i zato se kaže da tema izvlači odgovarajući izraz, a ja mislim da nova generacija takodje neće biti zadovoljna uglavnom djenim stilom, stilom izražavanja.

FOKNER: I ja isto tako mislim. Tvrdim da je nezgodno ono što je prvobitno odgovoreno za tu vrstu izmene u glasu, stilu i obliku dela. Takodje mislim da sam i ranije rekao da nesreća izgleda dobra za ljude — što je teško poverovati. Jer kada suviše dugo uspevaju, nešto umire, suši se i tada oni moraju da propadnu pod svojom sopstvenom težinom isto kao što se desilo tolikim mno brojnim imperijama i dinastijama; ipak nesreća je dobra za čoveka. Ako i ne uradi ništa drugo ona ga potseća ko je i šta je. Siguran sam da ste u pravu kad kažete da će u japanskom pisanju, poeziji i slikarstvu doći do novog oblika.

PITANJE: Da li će jednostavnost stila značiti ishod iz odsutnosti, iz nesreće?

FOKNER: Ne bih rekao. Naravno, ja ne idem dovoljno u korak sa književnošću... da bih stvarno mogao odgovoriti, ali ipak ne bih rekao. Kao što sam kazao ja nisam književnik u pravom smislu. I ne čitam da bih video šta su taj stil ili metod značili, nego čitam zbog toga što je ono o čemu čitam baš upravo o ljudima koji se ponašaju tako kako ja mislim da ljudi treba da se ponašaju.

PITANJE: Ne mislim po idejama nego po upotrebi reči.

FOKNER: Opet, ne znam o tome mnogo, jer, u vašem smislu, ja nisam čak ni obrazovan čovek. Nisam voleo školu i završio sam je još u šestom razredu tako da stvarno ništa ne znam o racionalnim i logičkim procesima. Nisam naučio dovoljno matematike da bih posedovao disciplinovan um.

PITANJE: Mnogo se interesujem za vaše verovanje u to da će čovek nadvladati. Nije li to suviše opširno pitanje?

FOKNER: Ne, gospodine. Jer verovanje da će čovek nadvladati je ustvari tvrdjenje koje nije potrebno stalno dokazivati, prijavljati mu i zastupati ga. To verovanje je slično onom koje čovek ima u bogu, Budi ili u bilo kom potstreku. Jedina stvar koja bi mogla da izmeni verovanje u to da će čovek nadvladati bila bi sumnja u to da može da nadvlada. Mislim da u svom životu neću pronaći ništa što bi me navelo da posumnjam da će čovek nadvladati. Da, očekujem da vidim trenutke u kojima propada ali to su kratkotrajni padovi. Mislim da će u pogodnom vremenu čovek rešiti većinu svojih problema izuzev onih kojima je zauvek kažnjen — jednostavno zato što je od krvi i mesa.

(nastavak na 14 strani)

andré-charles rousseau

praznici

tristan tzara na bori sunca

utapljuje futrima žudnje mišice i voće
u strovom i tajnom likeru
čadja protkana zlatnim šipkama
pokriva noć razderanu kratkim motivima

na ponovo postavljenom horizontu
zavjesa tekuće vode široka živahna
škrguće maleni privatni koeficijent
moje ljubavi
u iznenada osvijetljenim vratima

uznemirena iščeklim željama
zaplakana nestrpljiva drhćuća
ti gubiš lišće u oglasu privatnih ugovora
nestalnost vode zajedno sa suncem klizi tvojim tijelom

rascijepljenim čudom nazire se maska
nikad jasna nikad nova
ti hodaš a život pokreće zamašnjak
i eto zašto se oči prevrću u njihovom uzroku
uspjeh krvi preko krika parobroda
lepeza plamenova na vulkanu znaš
da su grobne žile
upravljale s tolikim strastvenim pjesmama
na bijegu svijet
šešir sa cvijećem
svijet
violina koja svira na jednom cvijetu
svijet
jedan prsten načinjen za jedan cvijet
jedan cvijet cvijet za kitu cvijeća cvijeća
jedna cigaretna doza napunjena cvijećem
jedna malena lokomotiva u očima cvijeća
jedan par rukavica za cvijeće
u koži cvijeća kao naše cvijeće cvijeće cvijeće cvijeće
i jedno jaje

S francuskog preveo Igor MANDIĆ

TRISTAN TZARA (1896), čuveni avangardista i tvorac dadaizma, koji nastaje 1916 u Zürichu. „Stavite — govorio je on — riječi u šešir, vucite na sreću i eto dadaističke pjesme“. Lagao je, jer iz te bizarne zbrke, ako je stvaraju njegove rijeke, izlaze glatke, bistre i lucidne pjesme koje zbog svojih neobičnih metafora, različitih uzbuđenja i revolta, zbuduju, pobudjuju i privlače čitaoce. On na kaleidoskopski način izvlači riječi iz novina, iz naših duševnih zbivanja, i stvara fragmentne i fascinantne pjesme, čiji stihovi priče varnima talenta, kojega će morati priznati svaki budući historičar književnosti.